

Kortversion

av

Handikapprörelsens alternativrapport

om

**FNs internationella konvention om
medborgerliga och politiska rättigheter**

HANDIKAPPFÖRBUNDENS SAMARBETSORGAN

- 43 handikappförbund i samverkan -

”Kortversion” av handikapprörelsens alternativrapport till FNs kommitté för mänskliga rättigheter

Handikapprörelsen har gjort en alternativrapport till FN

Den svenska handikapprörelsen har tagit fram en alternativ rapport till vår regerings officiella rapport om hur Sverige lever upp till FNs internationella konvention om medborgerliga och politiska rättigheter.

FN-konventionen består av ett antal artiklar som var och en beskriver mänskliga rättigheter inom området i fråga. I alternativrapporten går vi igenom artikel för artikel och:

- beskriver hur situationen är för människor med funktionsnedsättningar i Sverige i förhållande till rättigheterna i respektive artikel,
- slår fast vad handikapprörelsen anser om situationen,
- sammanfattar handikapprörelsens åsikter i rekommendationer om vilka åtgärder den svenska staten behöver vidta för att säkerställa de mänskliga rättigheterna för människor med funktionsnedsättning i Sverige.

57 handikapporganisationer står bakom alternativrapporten som skickats till FNs övervakningskommitté i Genève.

Det här materialet är en ”kortversion” av alternativrapporten

Alternativrapporten är lång och innehåller en mängd fakta och underlag. Därför har vi gjort den här ”kortversionen” som bara innehåller handikapprörelsens synpunkter på hur de mänskliga rättigheterna fungerar och vilka åtgärder som behövs. Eftersom så många handikapporganisationer står bakom rapporten törs vi med fog säga att den innehåller den samlade handikapprörelsens åsikter inom en mängd områden som är viktiga för alla människor med funktionsnedsättning, som t ex rätten att delta i den politiska processen, i föreningslivet, bilda familj och dela ansvaret för sina barn, liksom att få leva sitt liv i frihet och kunna söka, sprida och ta emot information.

Underlag för intressepolitiskt arbete – nationellt, i regioner, landsting och kommuner

Många av förslagen till åtgärder ligger inom kommunernas eller landstingens ansvarsområden, andra på statlig nivå. Detta material, ”kortversionen” av alternativrapporten, kan därför användas i det handikappolitiska arbetet på alla samhällsnivåer.

Kurser/seminarier om hur man använder materialet

Samarbetsorganets projekt om mänskliga rättigheter kommer gärna ut och håller kurser/seminarier, om mänskliga rättigheter och hur alla synpunkter från alternativrapporten och ”kortversionen” kan användas i praktiken.

HANDIKAPPFÖRBUNDENS SAMARBETSORGAN, maj 2007

Innehåll

Sammanfattning av alternativrapporten

Artikel 2 – om diskriminering

Artikel 3 – om jämställdhet

Artikel 6 – om rätten till liv

Artikel 7 – om förbud mot tortyr, grym och förnedrande behandling

Artikel 8 – om slaveri och tvångsarbete/påtvingat arbete

Artikel 9 – om frihetsberövande

Artikel 10 – om behandling och återanpassning under frihetsberövande

Artikel 12 – om rörelsefrihet

Artikel 14 – om likhet inför domstolarna

Artikel 16 – om person i rättsligt hänseende

Artikel 17 – om intrång i privatlivet

Artikel 18 – om religionsfrihet

Artikel 19 – om yttrandefrihet

Artikel 21 – om rätten till fredliga sammankomster

Artikel 22 – om föreningsfrihet

Artikel 23 – om rätten att bilda familj

Artikel 24 – om barns rätt till skydd

Artikel 25 – om att delta i politiska processer

Artikel 26 – om likhet inför lagen

Sammanfattning av rekommendationerna

Fotnoterna finns att läsa i alternativrapportens fullständiga version

Sammanfattning av alternativrapporten

Det är långt till delaktighet och jämlikhet för människor med funktionsnedsättning. I Sverige finns en enig politisk vilja att ge alla människor förutsättningar att bli delaktiga i samhället. Trots detta diskrimineras flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning i relation till flertalet artiklar i konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna.

Förutsättningar för full delaktighet saknas

I den svenska handikapprörelsens alternativa rapport om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna framgår att många människor med funktionsnedsättningar inte ens ges förutsättningar att bli delaktiga på lika villkor. Med förutsättningar menas vård, rehabilitering, stöd och service enligt FNs Standardregler.

Misslyckandet att ge människor nödvändiga förutsättningar att delta på lika villkor medför även att människor ofta inte ges förutsättningar att nyttja sina medborgerliga och politiska rättigheter. Denna rapport visar bland annat att människor med funktionsnedsättning som är i behov av personlig assistans inte har lika möjlighet att fritt välja bostadsort (artikel 12) eller att ta ansvar för sin familj och sina barn (artikel 23). Sverige har bra lagar på området men dessvärre följs inte alltid lagarna i praktiken.

Diskriminering

Informationen i denna rapport visar att människor med funktionsnedsättning i Sverige inte tillförsäkras sina medborgerliga och politiska rättigheter i samma utsträckning som människor utan funktionsnedsättning. Dessvärre ger lagar inte fullgott skydd mot diskriminering (artikel 2) och flera lagar gör skillnader på människor på ett sätt som inte kan anses vara förenligt med denna konvention (artikel 26). Andra fall är då människor på olika sätt utestängs eller inte får möjlighet att bli aktiva samhällsmedborgare. Sammanfattande statistik visar att varannan person med funktionsnedsättning upplever att hon/han blir diskriminerad! Kvinnor med funktionsnedsättning känner sig i högre grad diskriminerade än män.

Bristande tillgänglighet

Den i särklass största anledningen till att människor med funktionsnedsättning inte kan nyttja sina medborgerliga och politiska rättigheter samt även till upplevelsen av diskriminering är bristande tillgänglighet till platser, lokaler, transportmedel, information och kommunikation. Den bristande tillgängligheten gör att människor till exempel inte kan delta i den politiska processen fullt ut (artikel 25), även inbegripet delta i fredliga sammankomster och delta föreningslivet (artiklarna 21 och 22). Även yttrandefriheten (artikel 19) inskränks när människor inte kan ta del av information eller ges möjlighet att kommunicera vilket är ett allvarligt hinder för att uppnå demokrati. Rätten till yttrandefrihet, demokrati och deltagande i det politiska livet är en självklarhet i Sverige men, trots det gäller det inte fullt ut för personer med funktionsnedsättning. Den nationella handlingsplanen för handikappolitiken föreskriver att offentliga miljöer och allmänna transportmedel ska vara tillgängliga före 2010. Handikappolitikens historia är dock fylld av målsättningar som inte uppfyllts och höga mål som inte uppnåtts. Just nu tyder det mesta på att målen i den nationella handlingsplanen – att Sverige ska vara tillgängligt senast år 2010 – inte

heller kommer att nås. Från Boverkets omvärldsanalys rörande enkelt avhjälpna hinder från 2005 framgår bland annat att 68 procent av alla fastighetsägare inte ens känner till föreskrifterna eller har enbart hört talas om dem. Rikstrafikens bedömning om möjligheterna att nå etappmålet 2010 är att tillgängligheten till dess inte kan bli tillfredsställande inom det kollektiva transportsystemet. När det gäller ny och tillbyggnation föreskriver "Lagen (SFS 1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk" att sådana byggnationer ska göras tillgängliga för människor med funktionsnedsättning (se vidare artikel 12). Den svenska handikapprörelsen kan dessvärre ge många exempel på när denna lag inte följts fullt ut. Bland dessa exempel är Hammarby sjöstad och Clarion hotell i Stockholm. Den bristande tillgängligheten utestänger människor med funktionsnedsättning från stora delar av samhällslivet. Det är nu hög tid att regeringen vidtar kraftfulla åtgärder i syfte att göra Sverige tillgängligt, däribland tillse att försummelse att vidta åtgärder för tillgänglighet är att anses som diskriminering, så alla människor kan nyttja sina mänskliga rättigheter.

Brist på kunskap och negativa attityder

En annan förutsättning för delaktighet på lika villkor är ökad medvetenhet. Även här har Sverige långt kvar innan människor med funktionsnedsättning kan bli delaktiga i samhället på lika villkor. Denna rapport visar att det finns ett stort behov av mer kunskap hos t.ex. domare, polis, behandlingspersonal och bland de personer som handlägger stöd och service till människor med funktionsnedsättning (artiklarna 9, 10, 14, 23 och 24). Medias spegling av människor med funktionsnedsättning förstärker också stereotyper och fördomar. I den ytterst lilla omfattning människor med funktionsnedsättning överhuvudtaget framträder i massmedia framställs vi ofta som offer eller som hjältar. Det är vanligt att människor med funktionsnedsättning inte ens får uttala sig själva. Någon annan talar istället för den enskilde individen. När det gäller personer med psykiska sjukdomar eller funktionsnedsättningar kan den massmediadebatt som förs, i många avseenden karakteriseras som ett drev mot "de psykiskt sjuka". En förenklad bild förs ut till allmänheten om att personer med psykisk sjukdom orsakar brott och våld sedan de "skrevs ut från slutenvården" – som det t ex beskrivs i Stockholms läns landstings officiella publikation Vårdguiden nr 1 2006. Detta trots att det är bevisat vetenskapligt att personer med psykisk sjukdom inte har mätbart större vålds- och brottsfrekvens än andra.

Övergrepp och exploatering

Informationen i artiklarna 6, 7 och 8 i rapporten visar att barn och kvinnor med funktionsnedsättning löper särskilt stor risk att utsättas för olika former av övergrepp. Upplevelsen av övergrepp i unga år ökar även risken för att människor skall utsättas för sexuell exploatering. Rapporten visar också att det är svårare för människor med funktionsnedsättning att få adekvat stöd efter upplevelsen av övergrepp. Som exempel kan nämnas bristande tillgänglighet hos kvinnojourer, svårigheter att kommunicera med kvinnojourerna och att kvinnojourer ibland inte kan erbjuda plats för den enskildes assistent. Vidare visar informationen i artikel 14 att likhet inför domstolarna inte alltid råder. Barn och kvinnor med funktionsnedsättning har svårt att få rättslig kompensation i samband med sexualbrott. En studie om hur barn med funktionsnedsättning bemöts i den rättsliga processen visar till exempel att endast i ett mindre antal fall (13 stycken av 41) har man använt sig av psykologiskt eller psykiatriskt kunniga för att underlätta utredningen eller bedömningen av barnens berättelser. Flertalet av de sakkunnigutlåtanden som förekom saknade särskild

belysning av funktionsnedsättningen och dess eventuella inverkan på berättarförmågan. I flera fall har utsagorna underkänts i rätten och den tilltalade frikänts eftersom man använt ledande frågor till barnen under polisförhören trots att det i dessa fall inte fanns någon möjlighet att ställa frågorna på annat sätt. Ett annat belysande fall är en kvinna som gör våldtäktsanmälan både 2001 och 2002 mot två olika män. Kvinnan är hemlös och har en psykisk funktionsnedsättning. Hon har svårt att lämna en konsistent berättelse och ändrar sina uppgifter. Ärendena lades ned utan vidare åtgärder, i det sista fallet trots att hon kan identifiera förövaren och trots att hon hade underlivsskador som tyder på att hon blivit utsatt för ett "icke normalt samlag" (artiklarna 6, 7, 8 och 14.).

Frihetsberövanden

En stor andel av människor som berövas sin frihet har någon form av psykisk eller neuropsykiatrisk funktionsnedsättning. Funktionsnedsättningarna som sådana medför inte att personer blir våldsamma eller kriminella, men funktionsnedsättningen kan medföra personlighetsegenskaper som i ett ogynnsamt samspel ökar riskerna. Informationen under artikel 9 visar att bland de personer som berövats sin frihet finns många som inte fått nödvändigt stöd och skydd av samhället för att kunna leva ett liv i frihet. En väl fungerande vård och omsorg är alltså viktig för att förebygga att människor måste berövas sin frihet, liksom ett väl fungerande samarbete mellan huvudmännen för kriminalvård, missbrukarvård och psykiatri. I Sverige finns såväl kunskap som politisk vilja. Trots det är det många människor som inte ges förutsättningar att leva sitt liv i frihet.

Dessvärre uppmärksammas/behandlas ofta inte heller funktionsnedsättningar i tillräcklig utsträckning för att enskilda flickor, pojkar, kvinnor och män ska kunna återanpassas fullt ut i samhället efter sin tid som frihetsberövad (artikel 10).

Rättighetsperspektivet

I Justitiedepartementets rapport "En utvärderande kommentar om den nationella handlingsplanen för de mänskliga rättigheterna" uttrycker Handikappombudsmannen att "i dennes kontakt med statliga myndigheter kommuner med mera anses personer med funktionsnedsättning fortfarande inte i första hand som bärare av mänskliga rättigheter utan som patienter eller mottagare av samhällets välfärdsinsatser. Brister i de stöd och anpassningsåtgärder som är nödvändiga för att personer med funktionsnedsättning ska kunna vara delaktiga i det svenska samhället behandlas i dag som brister i den sociala välfärden och inte som brott mot deras mänskliga rättigheter". Titeln på den nationella handlingsplanen för handikappolitiken är "från patient till medborgare". Handlingsplanen har nu funnits i sju år men arbetet går alltför långsamt. Den svenska handikappörelsen kan konstatera att Handikappombudsmannens uttalande visar att det är oerhört långt kvar innan det tydligt uttalade paradigmskiftet blir verklighet i Sverige.

Slutsats

Trots Sveriges regerings och riksdags intentioner är det långt kvar innan Sverige kan anses leva upp till rättigheterna i konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna när det gäller människor med funktionsnedsättning. En av de största anledningarna, vilket tydligt framgår av denna alternativrapport, är bristande tillgänglighet till såväl fysisk miljö, information och kommunikation men även förekomsten av diskriminering i såväl lagar som i den praktiska tillämpningen av lagarna.

Det är exempelvis oförsvarbart att människor, i ett land som Sverige godtyckligt berövas livet på så sätt som beskrivs under artikel 6. Det är oförsvarbart att så många personer måste berövas sin frihet på grund av att de inte fått nödvändigt stöd och skydd av samhället för att kunna leva ett liv i frihet. Det är lika oförsvarbart att människor med funktionsnedsättning inte ges möjlighet att delta i den politiska processen.

Handikapprörelsens uppfattning är att den politiska viljan uttryckt i ord är mycket hög både på nationell, regional och lokal nivå. Men bristen på kunskap om våra förutsättningar och möjligheter, negativa attityder och ojämlika prioriteringar gör att det svenska samhället hela tiden misslyckas med att se till alla människors lika värde och rättigheter. Det saknas också kunskaper och förståelse för vilka konsekvenser olika förändringar kan få för människor med funktionsnedsättning och många lagar som reglerar rättigheter och situationer för människor med funktionsnedsättning följs inte.

Paradigmskiftet som slogs fast i den nationella handlingsplanen ser ut att bli ytterligare ett politiskt mål som inte kommer att verkställas. Det visar den svenska handikapprörelsens båda alternativrapporter. Den goda politiska viljan tränger inte ner i de vardagliga levnadsvillkoren för flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning.

Det krävs mer resurser, såväl ekonomiska som personella liksom ett kraftfullt politiskt ställningstagande för att den nationella handlingsplanen inbegripet de mänskliga rättigheterna för människor med funktionsnedsättning skall kunna uppnås i Sverige. Diskriminering är vanligt förekommande när det gäller människor med funktionsnedsättning, trots det har regeringen dragit ner anslagen till Handikappombudsmannen, något som den svenska handikapprörelsen anser är ett tydligt exempel på en åtgärd som går stick i stäv med handikappolitikens intentioner. Det är oförsvarbart att människor med funktionsnedsättning diskrimineras och inte får sina rättigheter tillgodosedda i ett välfärdsland som Sverige.

Denna rapport innehåller många rekommendationer på vad som bör göras för att situationen i Sverige ska förbättras för människor med funktionsnedsättning. En övergripande rekommendation är dock ett ökat samarbete med handikapprörelsen på alla samhällsnivåer. Samarbete med handikapprörelsen är nödvändigt för att frågor om funktionshinder skall mainstreamas in i beslutsunderlag och konsekvensbeskrivningar och efterföljande lagförslag och förslag på riktlinjer.

Artikel 2 – om diskriminering

Informationen i denna rapport visar att människor med funktionsnedsättning i Sverige inte tillförsäkras sina medborgerliga och politiska rättigheter i samma utsträckning som människor utan funktionsnedsättning. Som exempel kan nämnas att diskrimineringsskyddet i lag är otillräckligt samt att till exempel flera lagar gör skillnader på människor på ett sätt som inte kan anses vara förenligt med denna konvention. Andra fall är då människor på olika sätt utesluts eller inte får möjlighet att bli aktiva samhällsmedborgare. Sammanfattande statistik visar att varannan person med funktionsnedsättning upplever att hon/han blir diskriminerad! Kvinnor med funktionsnedsättning känner sig i högre grad diskriminerade än män. Det visar en enkät från 2005 som Statistiska Centralbyrån gjort på uppdrag av bland annat Handikappombudsmannen. Under varje rättighetsartikel i denna rapport ges exempel på när människor inte kan tillgodogöra sig sina rättigheter. Två omständigheter som genomsyrar samtliga rättigheter är frågor om tillgänglighet och förutsättningar för delaktighet.

När det gäller den rådande diskrimineringen i Sverige anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Alla flickor, pojkar, kvinnor och män i Sverige måste ges förutsättningar att tillgodogöra sig sina medborgerliga och politiska rättigheter.
- Beslutsfattare på alla nivåer i samhället måste integrera funktionshinderperspektivet i alla sammanhang då beslut fattas och verksamheter genomförs.
- I syfte att bekämpa diskriminering måste negativa attityder, fördomar och okunskap om människor med funktionsnedsättning bekämpas.
- Befintliga lagar på alla samhällsområden måste följas (se vidare den svenska handikapprörelsens alternativa rapport om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna).
- I syfte att bekämpa diskriminering måste de positiva konsekvenserna av ett samhälle för alla framhållas tydligare i den allmänna samhällsdebatten. (Däribland att ett samhälle som är tillgängligt för människor med funktionsnedsättning är tillgängligt för alla).

När det gäller förbud mot diskriminering i Sverige anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- All form av diskriminering måste förbjudas i Sverige. (Se vidare Handikappförbundens samarbetsorgans remissvar på diskrimineringskommitténs betänkande).
- Bristande tillgänglighet medför att människor med funktionsnedsättning stängs ute från stora delar av samhällslivet. Bristande tillgänglighet utgör därför diskriminering av människor med funktionsnedsättning och måste åtgärdas samt omfattas av diskrimineringslagarna i Sverige.

- En översyn av lagarnas relevans för människor med funktionsnedsättning, (i relation till konventionens artiklar) måste göras. En sådan översyn måste ske i samarbete med den svenska handikapprörelsen.

När det gäller möjligheten för enskilda att få sin talan prövad när det gäller konventionens rättigheter anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- En översyn av den befintliga rätten för enskilda att få sin talan prövad i relation till konventionens rättigheter i relation till människor med funktionsnedsättning, måste göras. En sådan översyn måste ske i samarbete med den svenska handikapprörelsen så funktionshinderperspektivet blir belyst på alla områden. En konsekvens av resultatet av en översyn av luckor i lagar blir att även ge människor rätt att få sin talan prövad av behörig myndighet i fall då lag och rätt nu inte finns. En sådan översyn bör även göras i samarbete med representanter för andra grupper som ofta blir diskriminerade.
- Enskilda måste ha kunskap om vart de kan vända sig om de upplever att de inte får sin rätt tillgodosedd.
- Handikappombudsmannens möjlighet att driva fall om kränkningar av den Europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna måste övervägas.
- Enskilda individer måste ges förutsättningar att få sin talan prövad i samtliga fall som berör rättigheterna i konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Den enskildes ekonomiska förutsättningar får inte vara avgörande. Även människor med bristande ekonomiska förutsättningar måste tillerkännas sina medborgerliga och politiska rättigheter fullt ut.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillförsäkra att försummelse att vidta åtgärder för tillgänglighet är att anse som diskriminering.
- Se över befintliga lagar så att alla människor ges lika rätt och förutsättningar att tillgodogöra sig sina medborgerliga och politiska rättigheter. En sådan översyn måste även omfatta enskildas rätt att få sin talan prövad vid situationer som nu ej omfattas av rådande möjlighet. En sådan översyn måste göras i samarbete med handikapprörelsen och andra berörda grupper.
- Se över sitt public serviceavtal med Sveriges Television för att garantera en spegling av personer med funktionsnedsättning som inte förstärker stereotyper som försvårar för människor med funktionsnedsättning att bli delaktiga på lika villkor. Förebilder för ett organiserat mångfaldsarbete inom public servicemedia finns på den internationella arenan.

- Vidtaga en effektiv informationskampanj i syfte att sprida kunskap om de mänskliga rättigheterna. Människor måste i olika situationer i livet på ett lätt och tillgängligt sätt få information om vilka rättigheter de har och var de kan vända sig om de upplever att de inte fått sin rättighet tillgodosedd. Exempel på var information alltid bör finnas är platser där folk vistas så som i grundskolan, gymnasiet, väntrum på vårdinrättningar och bibliotek.

Artikel 3 - om jämställdhet

Det finns skillnader mellan hur män och kvinnor med funktionsnedsättning behandlas inom flera rättigheter i konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Det handlar till exempel om att:

- kvinnor med funktionsnedsättning löper särskild risk för att bli utsatta för olika former av grym och förnedrande behandling (artikel 7).
- kvinnor och barn med funktionsnedsättning löper ökad risk att bli utnyttjade för kommersiell sexuell exploatering (artikel 8).
- kvinnor och kvinnor med funktionsnedsättning i synnerhet, befinner sig i ett särskilt underläge när det gäller utredning och domstolsförhandlingar gällande sexualbrott.
- en bidragande orsak till att kvinnor och män inte kan nyttja flera av de medborgerliga och politiska rättigheterna i samma utsträckning är att kvinnor och män inte heller ges lika förutsättningar att tillgodogöra sig sina ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. Exempelvis får inte kvinnor sina förutsättningar för delaktighet på lika villkor, det vill säga habilitering, rehabilitering, medicinsk vård samt stöd och service, tillgodosedda i samma utsträckning som män. Konsekvenser av detta blir bland annat att kvinnor ges sämre förutsättningar att nyttja sin rörelsefrihet som den är uttryckt i artikel 12 och sin rätt att dela ansvar för sin familj enligt artikel 23 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter.

När det gäller bristen på jämställdhet i Sverige anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Sverige har länge haft höga mål för jämställdheten, men, fortfarande är det långt kvar innan jämställdhet råder i Sverige.
- Det sedan länge satta målet att kvinnor och män ska ha samma rättigheter, skyldigheter och möjligheter på alla områden i livet måste förverkligas. Det är dags att gå från ord till handling! Vi välkomnar den nya propositionen men anser att konkreta metoder att nå målen snarast måste tas fram.
- Genomförande och uppföljning av åtgärder inom jämställdhetspolitiken och inom handikappolitiken måste alltid inkludera såväl köns - som funktionshinderperspektivet
- Metoder för att uppmärksamma, dokumentera och avskaffa flerfaldig diskriminering måste vidareutvecklas.

När det gäller jämställdhet rekommenderar Handikappförbundens samarbetsorgan den svenska staten att:

- Arbeta för att köns- och funktionshinderperspektivet ska genomsyra utredningar, planering, genomförande, utvärdering och revidering av alla samhällsinsatser på alla samhällsnivåer samt vid forskning.

- Tillsätta en utredning som grundligt undersöker och dokumenterar i vilken mån kvinnor och flickor med funktionsnedsättning diskrimineras i förhållande till män och pojkar med funktionsnedsättning, samt i förhållande till flickor, pojkar, kvinnor och män utan funktionsnedsättning. Sådan kartläggning måste göras på samtliga områden som täcks av denna konvention samt av rättigheterna av konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Resultatet av utredningen ska sedan ligga till grund för förverkligandet av konventionens rättigheter.

Artikel 6 – om rätten till liv

Den svenska handikapprörelsen har inga synpunkter på rådande lagar i Sverige som berör denna artikel. Informationen i detta avsnitt visar dock att det finns omständigheter och i förekommande fall brister i samhällssystemet som bidrar till att människor ändå berövas livet. Bland dessa omständigheter är brister i vården samt förekomsten av dödligt våld. Den svenska handikapprörelsen är av den uppfattning att många av dessa omständigheter kan åtgärdas och anser att rådande omständigheter därför medför ett godtyckligt berövande av livet.

När det gäller dödsfall efter skador och olycksfall som bort kunnat ha förhindrats anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Vi välkomnar Räddningsverkets arbete med att förebygga risker för olycksfall men vill även understryka vikten av att kommunerna följer "Lagen om skydd mot olyckor". Med enkla medel kan många dödsbringande olycksfall förhindras. Ett framgångsrikt exempel är verksamheten "Fixar-Malte". Det började i Höganäs kommun som anställde en vaktmästare som hjälper de äldre med vardagsproblem som att byta lampor, sätta upp gardiner eller i andra situationer där risken är stor att äldre personer kan skada sig. Fixar-Maltes tjänster är gratis.
Denna verksamhet har sedan spridits till flera kommuner.

När det gäller brister inom hälso- och sjukvården som leder till döden anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Oavsett vem som utrett det inträffade är återkopplingen till vården av utredning, åtgärder och beslut en av de viktigaste hörnstenarna för att minska dödsfall inom vården. Om avvikelsen har ett generellt intresse för sjukvården och tandvården i landet måste också ett rikstäckande återkopplingssystem finnas för att patientsäkerheten likformigt ska kunna tillvaratas.
- Rapporterings- och anmälningssystemet ska frikopplas från disciplinansvaret, så fler vågar anmäla skador eller risk för skador i vården.
- Alla missöden inom vården måste rapporteras (och inte som nu enbart de allvarliga).
- Användandet av nationella riktlinjer och kvalitetsregister måste utökas så att orsakerna till felbehandlingar och dödlighet kan utvärderas. Nationella riktlinjer ger ökad likvärdighet och förhindrar felbehandlingar som kan leda till döden. Kvalitetsregister ger både vårdpersonal, politiker och beslutsfattare möjligheten att utvärdera och följa upp beslut och åtgärder.
- Hela det legala regelverket som omgärdar patientsäkerhetsfrågor måste ses över.
Ett system för uppföljning av läkarbesök måste utarbetas för att om möjligt minska felbehandlingar med läkemedel. Här krävs ett nytänkande i hur man

utnyttjar personella resurser inom vården. Vidare måste tillsynen från Socialstyrelsen samt Läkemedelsverket förstärkas.

- Bostadsort eller negativa attityder bland läkare ska inte påverka chanserna till överlevnad. Alla människor, oavsett funktionsförmåga, ålder, kön, bostadsort eller levnadsförhållanden måste få likvärdig vård.
- Antalet vårdplatser måste öka så att alla människor får nödvändig livsuppehållande vård. Vårdplatserna måste motsvara vårdbehovet.
- Handikapporganisationernas rådgivande roll enligt FNs standardregel 18 måste säkras då regelverket för patientsäkerhet och kvalitetssäkring utvecklas.

När det gäller dödligt våld anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Varje person som dödas är en person för mycket. Det är bra att antalet barn som dör på grund av våld minskar men samhällets krav måste vara nolltolerans. Ytterligare åtgärder måste vidtagas för att minska antalet barn och vuxna som årligen dör på grund av dödligt våld.
- Här hänvisas till den svenska handikapprörelsens åsikter under artikel 10 i alternativrapporten om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- I syfte att minska dödligheten inom vården måste hela det legala regelverket som omgärdar patientsäkerhetsfrågor ses över. Detta inbegriper att:
 - tillse att anmälningsbenägenheten ökar hos såväl sjukvårdspersonal som patienter så att brister i vården alltid uppmärksammas.
 - utveckla ett system att ta till vara dessa synpunkter så kvalitén på all vård systematiskt kan kvalitetssäkras.
 - ett rikstäckande återkopplingssystem måste finnas för att patientsäkerheten likformigt ska kunna tillvaratas i hela landet.
 - tillse att våld och övergrepp mot flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning kan identifieras samt att nödvändigt stöd kan erhållas. Frågan måste särskilt uppmärksammas i nationella utbildningar för personalgrupper inom vård och omsorg, skola, polis- och rättsväsende.
 - tillförsäkra att socialtjänsten och hälso- och sjukvården utarbetar strategier och metoder för att uppmärksamma förekomsten av våld samt tillvägagångssätt att stödja flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättningar som blivit utsatta för olika former av övergrepp.

Artikel 7 – om förbud mot tortyr, grym och förnedrande behandling

Informationen under artikel 7 visar att människor med funktionsnedsättning löper större risk än andra att utsättas för olika former av grym och förnedrande behandling. Det är dessutom särskilt svårt för personer med funktionsnedsättning att få adekvat stöd av samhället efter övergrepp. Informationen visar även att övergrepp som sker inom vård och särskilda boenden inte alltid anmäls och betraktas som brott. Hierarkiska strukturer inom vård och omsorg bidrar till att vårdpersonal inte alltid anmäler inträffade incidenter. Risken att handlingen inte anmäls ökar också om den som begått handlingen själv har funktionsnedsättning.

När det gäller förekomsten av grym och förnedrande behandling anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Ett övergrepp måste anmälas och betraktas som ett övergrepp oavsett vem som utfört det. Personal vid olika boenden måste vidta åtgärder för att förhindra att kränkande situationer uppstår.
- Socialstyrelsens tillsyn av hälso- och sjukvård samt av annan omsorgsverksamhet bör även omfatta analys av hur övergrepp anmäls och åtgärdas.
- Ekonomiska medel måste avsättas till forskning kring hur övergrepp rapporteras och åtgärdas.

När det gäller förekomsten av påtvingade medicinska ingrepp anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- I syfte att minska risken för att elchockbehandling sker under tvång måste behandlande personal, däribland psykiatriker åläggas en anmälningsskyldighet. Ett system för att ta till vara dessa anmälningar måste utvecklas i syfte att klargöra kvalitén på, liksom förekomsten av sådana behandlingar och om elchockbehandlingen sker frivilligt eller under tvång.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillförsäkra att våld och övergrepp mot flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning kan identifieras samt att nödvändigt stöd kan erhållas. Frågan måste särskilt uppmärksammas i nationella utbildningar för personalgrupper inom vård och omsorg, skola, polis- och rättsväsende.
- Tillförsäkra att socialtjänsten och hälso- och sjukvården utarbetar strategier och metoder för att stödja flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättningar som blivit utsatta för olika former av övergrepp.
- Tillförsäkra att kvinno- och mansjourer görs tillgängliga för kvinnor och män med funktionsnedsättning, både vad gäller fysisk tillgänglighet, information och kommunikation.
- Se över befintliga riktlinjer för omvårdnadspersonal i syfte att stärka personalens kompetens och förmåga att ingripa då kränkande situationer uppkommer vid olika boendeformer.

Artikel 8 - om slaveri och tvångsarbete/påtvingat arbete

I Rikskriminalpolisens senaste rapport "Människohandel för sexuella ändamål", (RKP 2004:2) sägs att människohandel för sexuella ändamål misstänks ha ökat i Sverige. Den statliga utredningen (SOU 2004:71) om sexuell exploatering av barn och människohandel i Sverige framhåller att utanförskap, frånvaron av föräldrars tillsyn och skydd liksom förekomsten av övergrepp i barndomen medför en ökad risk för att dras in i kommersiell, sexuell exploatering. Informationen i denna rapport visar att olika former av övergrepp är vanligare bland barn med funktionsnedsättning, och att föräldrar, särskilt föräldrar med intellektuella funktionsnedsättningar inte alltid får det stöd de behöver för att ge sina barn en trygg uppväxt. Det gör att människor med funktionsnedsättning och deras barn är en särskilt utsatt grupp som riskerar att bli utnyttjade för kommersiell sexuell exploatering.

När det gäller bekämpandet av slaveri och slavhandel i Sverige anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Ett led i arbetet med att förhindra alla former av sexuell exploatering måste vara att tidigt identifiera sexuella övergrepp. Likaså att pojkar och flickor får nödvändigt skydd och stöd att komma vidare i livet. Den svenska handikapprörelsen vill särskilt påminna om att flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning löper särskilt stor risk att utsättas för olika former av övergrepp samt att funktionsnedsättningen måste beaktas då stöd och skydd ges.
- Familjer med familjemedlem med funktionsnedsättning måste få nödvändigt stöd för att ge barnen en sund och trygg uppväxt. (Se vidare artikel 23)
- Vid framtagandet av ett nationellt handlingsprogram mot alla former av människohandel måste utsattheten av kvinnor och män med funktionsnedsättning särskilt uppmärksammas.

När det gäller förekomsten av påtvingat arbete anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Det är bra att olika former av daglig verksamhet finns för människor som inte kan arbeta på den öppna eller segregerade arbetsmarknaden.
- Alla människors förmågor och kunskaper måste ses som en resurs i samhället och fler arbetstillfällen måste skapas. Dock är det viktigt att människor som har kunskaper, vilja och förmågor att utöva ett arbete inte behöver ägna sig åt påtvingad daglig verksamhet.
- En översyn av hur enskilda individer upplever den dagliga verksamheten bör göras i syfte att motarbeta alla former av påtvingat arbete.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Vidtaga kraftfulla åtgärder i syfte att identifiera sexuella övergrepp bland flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning. Samt tillse att de som blivit utsatta för olika former av övergrepp får nödvändigt skydd och stöd att gå vidare i livet. Se även rekommendationerna under artikel 7.
- Tillse att familjer med familjemedlem med funktionsnedsättning får nödvändigt stöd att ge sina barn en sund och trygg uppväxt.
- Genomföra en nationell kartläggning över den kommersiella sexuella exploateringen i Sverige.
- Genomföra en undersökning om hur enskilda upplever den "dagliga verksamheten" i syfte att minska förekomsten av påtvingad verksamhet.

Artikel 9 - om frihetsberövande

Rapporten visar att människor löper betydligt större risk att bli berövade sin frihet om de inte får adekvat stöd från samhället. Det faktum att befintliga metoder på vård inte nyttjas i tillräcklig utsträckning liksom att den planerade psykiatrireformen fortfarande inte genomförts som planerat bidrar till att många människor berövas sin frihet i onödan. Den svenska handikapprörelsen är av den uppfattningen att det fall då människor måste berövas sin frihet därför att de inte får den vård, rehabilitering, stöd och service de behöver, är en direkt kränkning av artikel 9.

När det gäller frihetsberövande på grund av brott eller misstanke om brott anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Alla människor, oavsett funktionstillstånd skall bära ansvar för sina handlingar. Påföljdssystemet måste dock ta hänsyn till människors olika funktionstillstånd och behov av vård.
- Psykansvarskommitténs förslag om slutet boende för vissa lagöverträdare är bra och bör förverkligas. Det är mycket viktigt att denna boendeform utformas i enlighet med principerna i LSS, så att den inte innebär en stegvis tillbakagång till specialsjukhusen.
- Mer resurser måste satsas på forskning angående de rättspsykiatriska insatsernas effektivitet.
- Psykiatrireformens intentioner är bra och måste genomföras fullt ut för att människor med psykiska funktionsnedsättningar skall få den vård och det stöd de behöver. Adekvat vård och stöd minskar risken för fördjupad psykisk sjukdom och därmed även risken för våldshandlingar som leder till att enskilda personer måste berövas sin frihet.
- Rättspsykiatrin, allmänpsykiatrin, kriminalvården, missbruksvården och kommunerna måste vidta omfattande åtgärder när det gäller samverkan, rehabilitering, kvalitetsarbete och kunskapsutveckling kring personer som vårdas i den rättspsykiatriska vården och kriminalvården.
- I syfte att minska frihetsberövande av människor med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och dubbeldiagnoser måste kunskapen om personlighetsstörningarnas orsaker och deras behandlingsbarhet som finns tillgänglig användas.

När det gäller frihetsberövande på grund av vård anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Kriterierna för den svenska tvångsvården är bra, men regeringen måste vidtaga åtgärder i syfte att förhindra att människor berövas sin frihet i onödan.

- Människor med psykiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar måste få tillgång till adekvat preventiv vård, habilitering och rehabilitering.
- Förekomsten av dubbeldiagnoser måste uppmärksammas och orsakssamband utredas så enskilda individer får adekvat vård i samband med tvångsvården. Detta i syfte att minska risken för nytt frihetsberövande samt öka möjligheten till återanpassning i samhället.
- Vid psykisk sjukdom och missbruk, så kallade dubbeldiagnoser, ska ansvaret för den medicinska behandlingen och rehabiliteringen ligga hos sjukvårdshuvudmannen. Behandlingen ska ske samtidigt för båda tillstånden. Viktigt är också att samverka sedan sker mellan kommun och landsting så att det inte blir ett glapp i vård – omsorgs – rehabiliteringskedjan.
- Psykiatrireformens grundidé går i linje med FNs deklarerationer om "Mentally Retarded Persons, and disabled persons". Det faktum att reformen fortfarande inte genomförts fullt ut liksom att människor frihetsberövas på grund av att de inte får nödvändig preventiv vård, anser vi dock inte vara förenliga med deklarerationernas intentioner.

När det gäller information till den enskilde om varför denne berövats sin frihet anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Människor med funktionsnedsättning måste få information om varför de berövats sin frihet på ett språk de förstår och på ett sådant sätt de kan ta till sig informationen.
- Samtidigt måste personalgrupper inom kriminalvården få kunskap om hur information förmedlas på ett tillgängligt sätt.

När det gäller lagligheten av frihetsberövanden på grund av vård anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Domare som dömer i mål om tvångsvård, liksom andra berörda aktörer vid domstolarna däribland nämndemän, sakkunniga och offentliga biträden måste ha nödvändig kunskap om olika psykiska funktionsnedsättningar så att dessa kan sättas i relation till individens förutsättningar och totala livssituation.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Förverkliga psykansvarskommitténs förslag om "slutet boende för vissa funktionshindrade".
- Tillse att psykiatrireformen genomförs i sin helhet så flickor, pojkar, kvinnor och män med psykiska sjukdomar och funktionsnedsättningar får adekvat

vård, habilitering, rehabilitering och stöd så onödiga frihetsberövningar inte behöver ske.

- Tillse att domare som dömer i mål om tvångsvård får nödvändig kunskap om olika psykiska funktionsnedsättningar så att dessa kan sättas i relation till individens förutsättningar och totala livssituation. Domaren måste se till "patientens" bästa och inte endast följa uttalanden från läkare.
- Se över, förtydliga och förstärka rådande lagar så enskilda individer med funktionsnedsättning garanteras rätten att bli underrättade om skälen för gripandet. Såväl skriftlig som muntlig information i alternativa format eller via tolk måste finnas att tillgå.

Artikel 10- om behandling och återanpassning under frihetsberövande

Informationen i detta avsnitt visar att det fortfarande finns stora brister i den svenska tvångs- och kriminalvården. Ett stort problem är att funktionsnedsättningar inte uppmärksammas/behandlas i tillräcklig utsträckning för att enskilda flickor, pojkar, kvinnor och män ska kunna behandlas humant samt kunna återanpassas fullt ut i samhället. Slutligen visar informationen att det regelverk som utgjorde grunden för Sveriges reservation i punkten 3 inte följs samt att unga personer i anstalt med psykiska och neuropsykiatriska funktionsnedsättningar far illa.

När det gäller behandlingen av frihetsberövande personer med funktionsnedsättning anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Den rådande underlåtenheten att beakta funktionsnedsättningar hos människor som är frihetsberövade måste anses vara inhuman behandling!
- I syfte att upptäcka och förebygga missförhållanden måste fakta om eventuella funktionsnedsättningar hos frihetsberövade kvinnor och män tas fram.
- Personal inom polis, rättsväsende och kriminalvård måste få mer kunskap om hur man ska bemöta människor med funktionsnedsättning samt om vilka olika möjligheter, behov och förutsättningar olika funktionsnedsättningar kan medföra. Utbildningar måste tas fram i samarbete med den svenska handikapprörelsen.
- Kriminalvårdens ansvar för att uppmärksamma enskildas behov måste regleras i lag.
- Påföljden fängelse är i sitt nuvarande skick inte lämpligt för människor med utvecklingsstörning. Förslaget om påföljden "slutet boende" (se artikel 9) ger människor med utvecklingsstörning betydligt bättre förutsättningar att avtjäna sitt straff under humana förhållanden samt möjligheter att återanpassas i samhället.
- Alla människor skall ha lika rättigheter och skyldigheter. Detta innebär också att även människor med funktionsnedsättning skall kunna göras ansvariga för sina handlingar, vilket inkluderar att bli gripna, anhållna, häktade och dömda till brott de har begått. Platser för frihetsberövande måste därför göras tillgängliga för alla människor. Med tillgänglighet avses här standardreglernas definition.
- En översyn av tillgängligheten på landets häkten och fängelser måste göras.
- Människor inom den psykiatriska tvångsvården skall hållas åtskilda från människor som får rättspsykiatrisk vård. Vårdformerna för de båda grupperna är olika och måste ske i olika inrättningar.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att kriminalvårdens ansvar för att uppmärksamma enskilda flickors, pojkars, kvinnors och mäns behov regleras i lag.
- Tillse att personal inom polis, rättsväsende och kriminalvård har kunskap om hur man ska bemöta flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning samt om vilka olika möjligheter, behov och förutsättningar olika funktionsnedsättningar kan medföra.
- Vidtaga nödvändiga åtgärder så platser för frihetsberövande görs tillgängliga för alla människor.
- Tillse att flickor, pojkar, kvinnor och män inom den psykiatriska tvångsvården och alla människor som får rättspsykiatrisk vård hålls åtskilda. Vårdformerna för de båda grupperna är olika och måste ske i olika inrättningar.
- Vidtaga kraftfulla åtgärder så flickor, pojkar, kvinnor och män som blivit frihetsberövade får den behandling som de behöver för att kunna återgå och återanpassas i samhället efter frihetsberövandet. Behandlingen måste vara adekvat och individuellt anpassad.
- Tillse att landets fängelser följer lagen om kriminalvård i anstalt fullt ut.
- Överväga att lyfta reservationen i artikel 10 punkten 3.

Artikel 12 – om rörelsefrihet

Informationen i detta avsnitt visar att människor med funktionsnedsättning inte ges lika förutsättningar som människor utan funktionsnedsättning att utöva sin rätt att röra sig fritt, att fritt välja bostättningsort eller att lämna landet. De största hindren består av att den fysiska miljön och transportmedlen inte är eller görs fullt tillgängliga för människor med funktionsnedsättning samt i förekommande fall att enskildas rätt att fritt välja bostättningsort eller att lämna landet ibland inskränks på grund av olikheter i kommuners praxis, vilja eller förmåga att bevilja bostadsanpassning, stöd och service. Enligt den svenska handikapprörelsens alternativrapport om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna framgår dessutom att det finns könsskillnader när stöd och service beviljas. Den svenska handikapprörelsen vill här därför särskilt understryka att alla människor, oavsett kön och funktionsförmåga måste få lika möjlighet att nyttja sin rätt enligt artikel 12.

När det gäller enskildas rätt att röra sig fritt i landet anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Åtgärder måste vidtagas för att snarast möjligt uppnå de handikappolitiska målen om tillgängliga transportmedel så att människor med funktionsnedsättning ges lika möjlighet som människor utan funktionsnedsättning att utnyttja sin rätt att röra sig fritt.
- Boverket måste vidtaga kraftfulla åtgärder så att Plan- och bygglagens bestämmelser om att enkelt avhjälptra hinder skall undanröjas efterlevs.
- Enkelt avhjälptra hinder dit allmänheten har tillträde och på befintliga allmänna platser måste vara åtgärdade före utgången av 2010.
- ”Lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk” måste följas fullt ut.
- En handlingsplan som omfattar hela transportsektorn avseende kollektivtrafiken måste upprättas och följas. En sådan handlingsplan måste omfatta planerade insatser, resurser och en tidplan för dess genomförande i likhet med den handlingsplan som Banverket utarbetat för den interna verksamheten. Handlingsplanen bör vara förankrad i respektive trafikverks ledning. Handlingsplanen måste även innehålla planer för uppföljning.
- Livsmiljö/människors hälsa måste alltid sättas främst. Miljöbalkens paragrafer och försiktighetsprinciper skall efterlevas av alla, även myndigheter.

När det gäller enskildas rätt att fritt byta bostadsort anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Adekvat stöd, service, vård och rehabilitering är absoluta förutsättningar för att människor med funktionsnedsättning skall ha lika möjlighet att nyttja sin rätt enligt artikel 12 i konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter. Den svenska handikapprörelsen vill här hänvisa till FNs standardregler 1, 2, 3 och 4 samt understryka vikten av att rekommendationerna under artiklarna 11 och

12 i den svenska handikapprörelsens alternativrapport om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter genomförs.

- En gemensam handlingsplan för alla aktörer som är inblandade i boende, byggnation, gator, torg och transportstation måste utformas. En sådan handlingsplan måste omfatta planerade insatser, resurser och en tidplan för dess genomförande.

När det gäller enskildas frihet att lämna landet anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Vi vill understryka Socialstyrelsens uttalande i rättsfallet RÅ 2003 ref 79 men anser att domstolens uttalande, trots en positiv dom, på ett otillbörligt sätt begränsar rörelsefriheten för människor med funktionsnedsättning jämfört med möjligheten för människor som kan resa oberoende av assistans, tolk eller ledsagare. Individens livssituation och ekonomiska förutsättningar måste vara det som ska styra.

När det gäller de inskränkningar i lag som rör enskildas rörelsefrihet anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Regeringen måste se över bestämmelserna i "Lagen (199:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade" alternativt tillskapa riktlinjer för hur lagen ska tolkas så enskilda individer, oavsett vilken kommun de bor i eller vill flytta till ges lika möjligheter att fritt välja bostadsort.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att en handlingsplan som omfattar hela transportsektorn avseende en tillgänglig kollektivtrafik upprättas och följs.
- Vidtaga kraftfulla åtgärder så att "Plan- och bygglagens" bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder samt "Lagen om tekniska egenskapskrav" följs.
- Tillse att det nationella miljömålet "Säker strålmiljö" högprioriteras samt kompletteras med en miljö kvalitetsnorm som utgår från de känsligaste människorna det vill säga elöverkänsliga och de känsligaste mikroorganismerna.
- Omgående tillsätta ekonomiska medel till tvärvetenskaplig forskning och empiriska undersökningar inom fältet strålning, elöverkänslighet, el, magnetfält och hälsoeffekter.
- Regeringen måste se över bestämmelserna i "Lagen (199:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade" alternativt tillskapa riktlinjer för hur lagen ska tolkas så enskilda individer, oavsett vilken kommun de bor i eller vill flytta till ges lika möjligheter att nyttja sin rörelsefrihet fullt ut.

Artikel 14 – om likhet inför domstolarna

Den fakta som presenteras i detta avsnitt visar att alla människor i Sverige inte är lika inför domstolarna. Negativa attityder och bristande kunskap leder till rättsosäkerhet och till att domstolar kan bli partiska. Ett problem är till exempel situationer då en person med funktionsnedsättning begår brott mot en annan person som har en liknande funktionsnedsättning, exempelvis på ett gruppboende. Det finns en tendens att personalen har en överseende eller överslätande attityd mot dessa brott, att man inte ser handlingarna som brott över huvud taget utan som sjukdomsuttryck och relationsproblem. Därmed blir inte heller den drabbade erkänd som brottsoffer. Vidare framkommer att bristen på kompetenta rättstolkar gör att de utsatta inte alltid kan få en tolk de har förtroende för och kan berätta allt för.

När det gäller domstolarnas partiskhet anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Bemötandet av människor med funktionsnedsättning måste förbättras i rättsliga sammanhang. Berörd personal måste ta reda på i vilken mån personer med funktionsnedsättning behöver särskilt stöd och/eller anpassning före och under rättsprocessen. Vid behov måste det gå att få särskilt stöd, tillgänglig information och kommunikation i samband med polisförhör, utredningar och rättegångar.
- Polis- och rättsväsendet bör tillsammans med handikapprörelsen ta fram informations- och utbildningstillfällen för berörd personal. Utbildningarna bör fokuseras kring bemötandefrågor och de särskilda behov personer med funktionsnedsättning kan ha och hur dessa behov rent praktiskt ska behandlas under den rättsliga processen.
- Den fysiska tillgängligheten till domstolar och andra platser för den rättsliga processen måste ses över. Brister i tillgängligheten måste åtgärdas.

När det gäller tillgång till kommunikation och information, inbegripet de så kallade minimigarantierna under punkten 3 anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Regeringen ska uppdra åt berörda myndigheter att redovisa hur dagens bestämmelser om tillgång till tolk tillämpas och vilka åtgärder som har vidtagits för att öka den kommunikativa tillgängligheten till rättsprocessen för människor med funktionsnedsättning.

När det gäller Sveriges reservation rörande punkt 7 i artikel 14 anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

Den svenska handikapprörelsen har inga synpunkter på denna reservation.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Uppdra åt berörda myndigheter inom rättsväsendet att redovisa hur dagens bestämmelser om tillgänglighet till fysisk miljö och information samt kommunikation inbegripet tillgång till tolk tillämpas och vilka åtgärder som har vidtagits för att öka tillgängligheten.
- Se över, förtydliga och förstärka rådande lagar så enskilda individer garanteras möjligheten att få såväl skriftlig som muntlig information i alternativa format eller via tolk från domstolar och förvaltningsmyndigheter.
- Ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att redovisa hur flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning tas om hand i den del av rättsprocessen som polisen ansvarar för när det gäller hur, var och av vem människor med funktionsnedsättning förhörs.

Artikel 16 – om person i rättsligt hänseende

När den enskilde personen inte kan klara av att sköta alla sina angelägenheter själv kan en fullmakt, god man eller förvaltare förordnas. Informationen i detta avsnitt visar dock att personer som fråntas sin rättshandlingsförmåga kan uppleva att förvaltarskapets uppdrag och utsträckning riskerar att bli för omfattande. Den enskilda personen fråntas ibland sin rättshandlingsförmåga på ett sätt som inte upplevs vara förenligt med denna artikel.

När det gäller inskränkningar i enskildas rättshandlingsförmåga anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Inskränkningar i enskildas rättshandlingsförmåga får inte vara mer ingripande än vad som är absolut nödvändigt.
- Föräldrabalkens bestämmelser om förvaltarskapet bör kompletteras med bestämmelser om att förvaltarskapet skall omprövas med jämna mellanrum.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att Föräldrabalkens bestämmelser om förvaltarskapet kompletteras med bestämmelser om att förvaltarskapet skall omprövas med jämna mellanrum.

Artikel 17 – om intrång i privatlivet

Sommaren 2006 beslutade Riksdagen att ge chefsöverläkare för psykiatrisk tvångsvård och rättspsykiatrisk vård möjlighet att:

- inskränka en patients rätt att använda mobiltelefoner och andra elektroniska kommunikationstjänster
- övervaka försändelser från en patient.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att:

- Skyddsändamålet, det vill säga att förhindra att en patient via elektronisk kommunikation eller försändelser utsätter sig själv eller andra för skada, motiverar ett införande av de nya reglerna. Handikappförbundet kan dock endast acceptera lagens bestämmelser om reglerna även innehåller bestämmelser om en noggrann tillsyn över tillämpningen, samt att chefsöverläkaren måste samråda med patienten och dennes anhöriga inför beslutet om inskränkningar.
- I syfte att minska risken för att otillbörligt intrång görs i människors privatliv, måste en analys göras av hur domstolarna bedömer fall som handlar om intrång i människors privatliv, frihetsberövande och tvångsmedicinering och av vilken självständighet domstolarna visar i förhållande till läkarna/psykiatrikerna. I en sådan analys måste även könsaspekten beaktas.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Minska risken för otillbörliga intrång i människors privatliv genom att komplettera "Lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård" samt "Lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård" med bestämmelser om att chefsöverläkaren måste samråda med patienten och dennes anhöriga inför beslutet om inskränkningar och att samråd och beslut dokumenteras och rapporteras till tillsynsmyndigheten. Lagen måste även innehålla bestämmelser om en regelbunden obligatorisk tillsyn över hur verksamheterna tillämpar lagen.
- Tillsätta en utredning som ser över och analyserar hur domstolarna bedömer fall som handlar om intrång i människors privatliv, frihetsberövande och tvångsmedicinering. En sådan utredning måste även beakta eventuella könsskillnader. Av särskild vikt är att analysera vilken självständighet domstolarna visar i förhållande till läkarna/psykiatrikerna.

Artikel 18 – om religionsfrihet

I Sverige finns inga i lag direkt uttryckta förbud för människor att utöva en religion. Det finns dock praktiska hinder och brister i lagar som medför att människor med funktionsnedsättning inte ges lika möjlighet att utöva en tro som människor utan funktionsnedsättning. När det gäller enskildas rätt att välja moralisk och religiös bildning finns möjligheten att välja utbildning med viss religiös inriktning vid flera av landets fristående skolor. Fristående skolor ska vara öppna för alla. En formulering i Skollagen gör det dock fortfarande möjligt för en friskola att neka en elev tillträde om han eller hon behöver stora, extra resurser. Denna inskränkning medför att föräldrar till barn med funktionsnedsättning inte ges lika möjlighet att välja en skola som har sådan religiös och moralisk bildning som stämmer överens med deras egen övertygelse. Vi har kunnat konstatera att det finns en god vilja, i synnerhet inom svenska kyrkan att göra den religiösa verksamheten tillgänglig för människor med funktionsnedsättning. Den svenska handikapprörelsen hoppas att viljan att respektera alla människors olika behov av service och anpassningar ökar även inom andra religiösa samfund. Den svenska staten måste ge de religiösa samfunden adekvat stöd att göra verksamheter, lokaler och information för religiöst utövande tillgängligt för alla människor i Sverige.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att:

- Alla samfund måste vidtaga åtgärder för att göra sina verksamheter tillgänglig för alla.
- De olika samfunden måste på ett tydligt sätt informera om vilken service människor med olika behov kan få från samfundet.
- Samtliga samfund måste skapa möjlighet för alla människor att delta fullt ut i olika sammankomster. För att detta skall vara möjligt måste t ex olika religiösa texter finnas i tillgängliga former och på plats.
- Boverket måste omfatta platser för religiösa sammankomster i sina undersökningar rörande i vilken utsträckning fastighetsägare följer "Plan- och bygglagens" bestämmelser samt Boverkets egna föreskrifter.

När det gäller enskildas möjlighet att välja moralisk och religiös bildning anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Bestämmelsen i "Skollagen" måste tas bort så att friskolorna inte har möjlighet att neka att ta emot elever med funktionsnedsättning. Alla föräldrar måste ha lika möjlighet att välja en skola som har en sådan religiös och moralisk bildning som stämmer överens med deras egen övertygelse.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Uppdra åt Samarbetsnämnden för statsbidraget till trossamfund att ställa krav på samfunden att ta fram och förverkliga handlingsplaner för ökad tillgänglighet som säkrar att flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning har reella möjligheter att delta i trossamfundens aktiviteter på lika villkor som andra.
- Se över de bestämmelser i "Skollagen" som gör att fristående skolor kan vägra att ta emot elever som behöver omfattande stöd under skolgången samt ställa krav på fysisk tillgänglighet för att bevilja tillstånd att starta och bedriva friskolor.

Artikel 19 – om yttrandefrihet

Även under denna artikel är det bristen på tillgänglighet som utgör hinder för människor med funktionsnedsättning i Sverige. För att människor med funktionsnedsättning skall kunna söka, sprida och ta emot information på lika sätt som människor utan funktionsnedsättning måste informationen och kommunikationen vara tillgänglig. yttrandefriheten inskränks när människor inte kan ta del av information eller ges möjlighet att kommunicera vilket är ett allvarligt hinder för att uppnå demokrati. Rätten till yttrandefrihet, demokrati och deltagande i det politiska livet är en självklarhet i Sverige men, trots det gäller det inte fullt ut för personer med funktionsnedsättning.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att:

- I sändningstillstånd samt i "Radio- och TV-lagen" måste krav ställas på att program görs tillgängliga genom textning, tolkning, uppläsning mm. Krav ska ställas såväl på public serviceföretagen som på de kommersiella kanalerna. Uppfylls inte kraven skall vite kunna utdömas.
- Skärpt lagstiftning för ökad tillgänglighet till TV ska omfatta samtliga programföretag och oavsett sändningsteknik.
- Oberoende instanser ska övervaka att olika medier och myndigheter uppfyller krav på tillgänglighet till information och kommunikation.
- Handikapporganisationernas rådgivande roll enligt FNs standardregel 18 ska säkras när det gäller ökad tillgänglighet till media.
- Regeringen måste ytterligare bidra till att internationellt accepterade och framtagna riktlinjer och tekniska standards följs i såväl Sverige som i t ex Sveriges samarbetsländer.
- Vi välkomnar EU-kommissionens arbete med "e-accessibility" liksom det av EU-kommissionen antagna meddelandet från september 2005.¹⁰² Lagstiftning, offentlig upphandling och certifiering är de verktyg som ska stärka tillgängligheten till information och kommunikation för personer med funktionsnedsättning i medlemsstaterna. Den helhetssyn på informations- och kommunikationsteknologi som genomsyrar kommissionens meddelande saknas i Sverige, vilket gör att frågor som till exempel tillgänglighet i samband med övergången till digital -tv hamnar mellan stolarna och ingen ansvarar för tillgänglighet.
- Förordning 2001:526 om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken, riktlinjer för tillgänglig statsförvaltning samt vägledningen för 24-timmarsmyndigheten är exempel som kan leda till förbättrad tillgänglighet till information och kommunikation inom den offentliga sektorn.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att radio och TV- program görs tillgängliga genom textning, tolkning, uppläsning med mera . Krav ska ställas på såväl public service som de kommersiella kanalerna. Regeringen måste också tillse att handikapporganisationernas rådgivande roll enligt FNs standardregel 18 ska säkras när det gäller ökad tillgänglighet till media.
- Tillsätta en oberoende instans att övervaka att olika medier och myndigheter uppfyller krav på tillgänglighet till information och kommunikation.
- Ytterligare bidra till att internationellt accepterade riktlinjer och tekniska standards följs i såväl Sverige som i till exempel Sveriges samarbetsländer.
- Samordna ansvaret för tillgänglig information och kommunikation.

Artikel 21 – om rätten till fredliga sammankomster

Bristande tillgänglighet till platser för fredliga sammankomster liksom bristande tillgänglighet till information och kommunikation om och under fredliga sammankomster gör att människor med funktionsnedsättning inte ges lika möjlighet som människor utan funktionsnedsättning att delta i fredliga sammankomster. En omständighet den svenska handikapprörelsen också vill nämna är bristen på platser och lokaler för fredliga sammankomster där flera personer med till exempel rörelsehinder kan vistas. De svenska rörelsehinderförbunden har ofta svårt att hålla möten eller delta i fredliga sammankomster på grund av att anläggningarna endast har några få rum som är tillgängliga. Den svenska handikapprörelsen kan konstatera att kraftfulla åtgärder måste vidtagas för att platser för sammankomster skall bli tillgängliga så även människor med funktionsnedsättning kan delta i fredliga sammankomster.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att:

- Boverket måste vidtaga kraftfulla åtgärder så att "Plan- och bygglagens" bestämmelser om att enkelt avhjälpna hinder skall undanröjas efterlevs.
- "Lagen (1994:847) om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk" måste följas fullt ut.
- Bestämmelserna i förordning 2001:526 "Om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken" måste följas så de statliga myndigheternas lokaler, information och verksamhet blir tillgängliga.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Vidtaga kraftfulla åtgärder så att "Plan- och bygglagens" bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder, "Lagen om tekniska egenskapskrav" samt förordning 2001:526 "Om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken" följs så lokaler och platser för fredliga sammankomster blir tillgängliga för människor med funktionsnedsättning. Först då kan människor med funktionsnedsättning fullt ut utöva sin rätt enligt artikel 21.

Artikel 22 – om föreningsfrihet

Informationen i detta avsnitt visar att det inte finns några inskränkningar i gällande lagar i Sverige när det gäller föreningsfriheten. Däremot finns riktlinjer i socialförsäkringssystemet som i praktiken begränsar föreningsfriheten för människor som uppstår sjukpenning. Den svenska handikapprörelsen kan även under denna artikel konstatera att bristande tillgänglighet till lokaler för föreningsverksamhet också utgör hinder för delaktighet.

Handikappförbundens samarbetsorgan anser att:

- Den möjlighet till ideellt arbete som de med hel sjukersättning har ska även gälla personer som får sjukpenning eller sjukersättning på deltid.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att Försäkringskassans vägledning för hur sjuk- och aktivitetsersättning får beviljas ses över och ändras, så alla människor ges möjlighet att nyttja sin föreningsfrihet fullt ut.

Artikel 23 – om rätten att bilda familj

Människor med funktionsnedsättning behöver ibland stöd från samhället för att kunna ta lika ansvar för familjen och för att kunna utöva sin föräldraroll på bästa sätt. Informationen visar att familjer med familjemedlem som har funktionsnedsättning ofta lever under mycket ansträngda förhållanden. Bristen på samordning och bristen på verkställighet av det stöd familjer med familjemedlem med funktionsnedsättning har rätt till enligt svensk lag är ytterst alarmerande.

Informationen visar också att många människor med funktionsnedsättning upplever att de inte fått tillgång till adekvat sexualupplysning och familjeplanering. Medlemsorganisationer vittnar om hur medlemmar ringer till förbunden för att få stöd och hjälp i frågor om adoption. Många av dem som hör av sig har blivit nekade eller avrådda att ansöka om adoption. Det är viktigt att bekämpa negativa attityder, fördomar och bristande kunskap om olika människors möjligheter och förutsättningar inom socialnämnderna. Först då kan en rättvis bedömning av föräldrarnas kapacitet och möjligheter göras.

När det gäller rätten att bilda familj anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Skolorna måste tillse att alla elever får adekvat sexualupplysning. Om lärare i frågor som rör sex och samlevnad själva inte har nödvändig kunskap om elevers särskilda behov så måste eleverna få information om vart de kan vända sig.
- En struktur för samhällsstöd och information måste utarbetas. Instanser däribland skolor, vårdcentraler och mödravårdscentraler samt organisationer som ger upplysning om sex och samlevnadsfrågor måste veta var kunskap och information finns att hämta för personer med olika behov.

När det gäller rätten att dela ansvaret för sina barn anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Familjer med familjemedlem med funktionsnedsättning måste få nödvändigt stöd att klara av vardagen, att dela ansvaret för barnen och ge barnen en trygg och sund uppväxt. Här hänvisas till samtliga åsikter under artikel 10 i den svenska handikapprörelsens alternativrapport om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna.
- Platser där barn vistas liksom platser dit föräldrar behöver gå med sina barn, däribland barnavårdscentraler, daghem, lekplatser skolor och fritidshem måste göras fysiskt tillgängliga.
- Kriminalvården måste åläggas en skyldighet att ta reda på om den intagne har barn. Huvudansvaret för barns uppväxt måste ligga hos föräldrarna och när de inte kan bära det ansvaret måste socialtjänsten träda in.

- Barnombudsmannens förslag på åtgärder i rapporten: ” Barnombudsmannen rapporterar br2004:01, Straffa inte barnet! En studie av barnperspektivet inom kriminalvården” måste övervägas och nödvändiga åtgärder vidtagas så även fångarna och deras barn får bästa möjliga förutsättningar att leva familjeliv och upprätthålla och utveckla sin barn/föräldrarelation.
- Kriminalvården måste åläggas en skyldighet att inrätta besöksrum på samtliga anstalter och häkten som är anpassade efter barns behov.
- Familjer där föräldrarna har intellektuella funktionsnedsättningar måste uppmärksammas och få nödvändigt stöd. Stödet ska utformas efter barnens och föräldrarnas behov, vara kontinuerligt och genomföras under en längre tid. För att insatser skall ge god effekt måste de vara anpassade till familjens situation, vara prestationsbaserade och omfatta förebilder, praktisk feedback, beröm och belöningar. Insatserna skall utformas så att det blir möjligt för föräldrar att utvecklas utifrån sina förutsättningar.
- Familjer med invandrarbakgrund där familjemedlem har funktionsnedsättning måste få information om den svenska samhällsstrukturen och om vilka stödinsatser familjen har rätt till. Alla familjemedlemmar oavsett kön, funktionstillstånd eller språkförmåga måste kunna få tillgång till sådan information.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Säkerställa att ”Socialtjänstlagen” och ”Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade” efterlevs genom att:
 - verka för att ett täckande system med kraftfulla sanktioner tas fram för alla de fall när fastställda beslut inte följs,
 - verka för att nationella riktlinjer för skälig handläggningstid och skälig tid för verkställighet tas fram.
- Tillskapa regelverk som säkrar samverkan och innehåll för insatser där kommun och landsting samtidigt är huvudmän.
- Tillse att frihetsberövade föräldrar och deras barn ges möjlighet att träffas och ha en regelbunden kontakt så de kan utveckla och upprätthålla bästa möjliga föräldraskap och familjerelationer.
- Lagarna som rör permissioner för intagna inom kriminalvården måste ses över och ändras så att det finns möjlighet att utifrån barnets behov av kontakt med en intagen förälder bevilja permissioner.

Artikel 24 – om barns rätt till skydd

Informationen i detta avsnitt visar att barn som placerats i familjehem eller i institutionsvård enligt lagen om vård av unga löper särskilt stor risk att utvecklas ogynnsamt i flera avseenden. Under artikel 9 har fakta presenterats som visar att många av dessa barn har neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Vidare framgår där att befintliga metoder för vård och habilitering i samband med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar används i mycket ringa utsträckning. De barn och ungdomar som riskerar att utvecklas ogynnsamt måste få nödvändig och adekvat vård och habilitering så att de får bästa möjliga förutsättningar för en trygg och sund uppväxt.

Andra fall då skyddet för barnen ofta brister är fall då föräldrarna har utvecklingsstörning. Som ovan beskrivs visar forskning att ett anpassat och adekvat stöd ökar förutsättningarna för att föräldrar med utvecklingsstörning ska kunna ta hand om och fostra sina egna barn. Ofta beaktas dock inte barnens behov av stöd då stöd till föräldrarna beviljas. I många fall får föräldrarna inte heller tillräckligt stöd för att kunna ge sina barn en bra uppväxt.

När det gäller barn till utvecklingsstörda föräldrar framkommer att barnet ofta inte får tillräcklig information om att föräldern har en funktionsnedsättning. Detsamma gäller barn till frihetsberövade föräldrar, de barnen får inte heller tillräcklig information om brottet och straffet. Döljandet och olika halv-sanningar leder till osäkerhet och tvivel hos barnet vilket medför att barnen inte ges bästa möjliga förutsättningar, och grundtrygghet att gå vidare i livet.

Som framgår av avsnittet ovan, får inte heller alla flickor och pojkar tillräckligt med stöd och service, (standardregel 4) som de har rätt till enligt svensk lag. Detta gör att barn med funktionsnedsättning inte ges nödvändiga förutsättningar för att bli delaktiga i samhällslivet på lika villkor som andra barn.

När det gäller samhällets stöd till barn anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Institutionsvård för ungdomar måste utvärderas och utvecklas så barn och ungdomar får det stöd de behöver.
- Befintliga metoder för vård och habilitering i samband med psykiska eller neuropsykiatriska funktionsnedsättningar måste användas.
- Flickor och pojkar vars föräldrar har intellektuella funktionsnedsättningar måste uppmärksammas och få nödvändigt stöd. Stödet måste utformas efter både barnens och föräldrarnas behov. (Se vidare åsikter och rekommendationer under artikel 23.)
- Kriminalvården måste åläggas en skyldighet att alltid fråga en intagen vid den första kontakten med häktet eller anstalten om denne har barn och om denne har vårdnaden om ett eller flera barn.
- Kriminalvården måste åläggas en skyldighet att föra statistik över antalet barn som har frihetsberövade föräldrar utifrån de intagnas uppgifter.
- Socialstyrelsen och Kriminalvårdsstyrelsen måste tillsammans utarbeta rutiner för ett ökat samarbete kring barn som har frihetsberövade föräldrar.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Utvecklar mekanismer för att följa upp det delegerade och delade ansvaret till kommunerna och landstingen för att säkerställa att alla flickor och pojkar med funktionsnedsättning får sin rätt till vård, habilitering, rehabilitering, stöd och service tillgodosedda utan åtskillnad.
- Tillse att Barnombudsmannens förslag på åtgärder i rapporten - *"Barnombudsmannen rapporterar br 2004:01, Straffa inte barnet! En studie av barnperspektivet inom kriminalvården"- måste övervägas och nödvändiga åtgärder vidtagas så även fångarna och deras barn får bästa möjliga förutsättningar att leva familjeliv och att upprätthålla och utveckla sin barn/föräldrarelation.*

Artikel 25 – om att delta i politiska processer

Trots en politiskt stark vilja att ge alla medborgare rätt att delta i den politiska processen är det fortfarande svårt för människor med olika funktionsnedsättningar att utöva sin rätt under artikel 25. Alla medborgares rätt att delta i den politiska processen finns fastslagen i Sveriges grundlag. Det finns även bra lagar med syfte att skapa förutsättningar för människor med funktionsnedsättningar att delta i den politiska processen. Bland dessa finns "Plan och bygglagens" bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder samt i "Lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk" som slår fast att all ny och tillbyggnation skall göras tillgängliga för människor med funktionsnedsättning. Det största problemet för människor med funktionsnedsättning i Sverige är att dessa lagar inte följs samt att kunskap bland människor i allmänhet är för låg. Att information och kommunikation ska kunna erhållas på ett för den enskilde tillgängligt sätt måste vara en självklarhet i all politisk verksamhet. Myndigheten Handisam har, hösten 2006, glädjande nog, fått regeringens uppdrag att undersöka hur tillgängligheten ser ut när det gäller kommunala lokaler för politisk verksamhet. Handisam ska även inventera hur personer med funktionsnedsättning bemöts i det politiska livet. Den svenska handikapprörelsen välkomnar Handisams nya uppdrag och anser att resultaten måste ligga till grund för det fortlöpande arbetet att uppnå delaktighet på lika villkor för människor med funktionsnedsättning. Samtidigt måste här understrykas att politisk aktivitet sker på fler nivåer i samhället än på kommunal nivå. Det är därför av yttersta vikt att rådande lagar följs på alla nivåer i samhället samt att kunskaperna om olika människors olika förutsättningar förbättras.

När det gäller rätten att delta i skötseln av allmänna angelägenheter anser Handikappförbundens samarbetsorgan att:

- Kommunallagens bestämmelser om att kommuner och landsting ska verka för att förtroendevalda med funktionsnedsättning kan delta i handläggningen av ärenden på samma villkor som andra förtroendevalda måste följas.
- "Plan- och Bygglagens" bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder måste följas så lokaler och allmänna platser dit allmänheten har tillträde, däribland platser för politisk aktivitet blir tillgängliga.
- I fall då ny eller tillbyggnation görs till lokaler för politisk verksamhet måste lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk följas. Ny eller tillbyggnation ska alltid göras tillgängliga för människor med funktionsnedsättning.
- Bestämmelserna i förordning 2001:526 Om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken måste följas så de statliga myndigheternas lokaler, information och verksamhet blir tillgängliga.
- I samarbete med handikapprörelsen kan en checklista tas fram för personal som ansvarar för den administrativa delen av den politiska verksamheten. Listan ska omfatta tillgänglighet till lokaler, information och kommunikation.
- Färdtjänstens regelverk måste förändras så att resandet kan ske efter individuella behov både när det gäller tidspassning och hämtningstid. tilldelning av antalet resor samt till exempel undantag från samåkning måste också ses över.

När det gäller rätten att få rösta och bli vald anser

Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Att kunna gå och rösta är en mänsklig rättighet och också en skyldighet för medborgare. Därför måste vallokaler vara tillgängliga för alla medborgare. Det räcker inte med att lokalen för förtidsröstning är tillgänglig eftersom en person som förtidsröstat har rätt att på valdagen gå till vallokalen och göra om sin röstning. Den röstande måste också kunna garanteras att kunna sitta i avskildhet och lägga i sina röstsedlar.

När det gäller tillträde till offentlig tjänst anser

Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Statsförvaltningen måste ta fasta på det handikappolitiska målet om mångfald även i rollen som arbetsgivare. Det innebär till exempel att se över rekryteringsrutiner.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att "Kommunallagens" bestämmelser om att kommuner och landsting skall verka för att förtroendevalda med funktionsnedsättning kan delta i handläggningen av ärenden på samma villkor som andra förtroendevalda efterlevs.
- Tillse att "Plan- och bygglagens" bestämmelser om enkelt avhjälpa hinder och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk följs så platser för politisk aktivitet görs tillgängliga för människor med funktionsnedsättning.
- Tillse att bestämmelserna i förordning 2001:526 "Om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken" följs så de statliga myndigheternas verksamhet, lokaler och information blir tillgängliga för människor med funktionsnedsättning.
- Se över färdtjänstens regelverk så att resandet kan ske efter individuella behov både när det gäller tidspassning, hämtningstid, tilldelning av antalet resor samt till exempel undantag från samåkning när så krävs

Artikel 26 – om likhet inför lagen

Den svenska handikapprörelsen välkomnar den svenska regeringens intentioner och vilja att skapa en ny lag som förbjuder diskriminering. Den nya lagen föreslås ha till ändamål att motverka diskriminering och på andra sätt främja lika rättigheter och möjligheter. Dessa positiva intentioner måste dock kompletteras med en översyn av rådande lagar, förordningar och föreskrifter så dessa överensstämmer med intentionerna i den föreslagna nya diskrimineringslagen. Informationen i detta avsnitt visar att det förekommer olikhet inför lagen i Sverige.

När det gäller rådande olikhet inför lagen anser Handikappförbundens samarbetsorgan att :

- Den skillnad som görs mellan de olika diskrimineringsgrunderna i lagen om diskriminering är direkt diskriminerande mot människor med funktionsnedsättning och måste tas bort. Vad övrigt gäller diskrimineringslagar i Sverige hänvisas till Handikappförbundens samarbetsorgans yttrande över betänkandet "En sammanhållen diskrimineringslagstiftning", SOU 2006:22
- Gällande lagar, förordningar och föreskrifter måste ses över så olikheter inför lagarna uppmärksammas och kan upphävas.
- Den svenska handikapprörelsen välkomnar diskrimineringskommitténs förslag om att försummelse att vidta åtgärder för tillgänglighet, är att anse som diskriminering och vill understryka att alla former av bristande tillgänglighet måste åtgärdas så människor med funktionsnedsättning kan tillgodogöra sig sina mänskliga rättigheter på jämlika villkor som andra. Underlåtenhet från regering, landsting, kommun liksom av privata aktörer att skapa tillgängliga lokaler, verksamheter och information måste anses vara diskriminering av människor med funktionsnedsättning.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

- Tillse att "Lagen (SFS 2003:307) om förbud mot diskriminering" ger alla diskrimineringsgrunder lika skydd.
- Tillse att en grundläggande inventering görs av gällande lagar, förordningar och andra föreskrifter som strider mot likabehandlingsprincipen så att människors olikhet inför lagen uppmärksammas och upphävs.
- Arbeta för att bristande tillgänglighet ska införas som grund för diskriminering.

SAMMANFATTNING AV REKOMMENDATIONER

I detta dokument har Handikappförbundens samarbetsorgan sammanställt samtliga rekommendationer som finns i alternativrapporten. I några fall är rekommendationerna länkade till varandra varför rekommendationerna då slagits samman. Som exempel kan nämnas rekommendationer mot diskriminering som i detta fall inbegriper såväl artikel 2 som 26.

Några av rekommendationerna i detta dokument sträcker sig över flera rättighetsområden. Bland dessa måste särskilt understrykas rekommendationer om ökad tillgänglighet. Tillgänglighet till fysisk miljö, kommunikation och information är grundläggande för att människor med funktionsnedsättning skall kunna delta på lika villkor. Andra förutsättningar för delaktighet framgår tydligt av FNs standardregler vilka, tillsammans med andra dokument från FN som belysts i rapporten, har varit vägledande för rekommendationerna i denna rapport.

Handikappförbundens samarbetsorgan rekommenderar den svenska staten att:

Artiklarna 2 och 26 – om diskriminering

1. Tillse att en grundläggande inventering görs av gällande lagar (inbegripet diskrimineringslagarna), förordningar och andra föreskrifter i syfte att upphäva den rådande olikheten inför lagen. Alla människor måste ges lika rätt och förutsättningar att tillgodogöra sig sina medborgerliga och politiska rättigheter. Översynen måste även omfatta enskildas rätt att få sin talan prövad vid situationer som nu ej omfattas av rådande möjlighet. Översynen måste göras i samarbete med handikapprörelsen och andra berörda grupper.
2. Tillförsäkra att försummelse att vidta åtgärder för tillgänglighet är att anse som diskriminering.
3. Se över sitt public serviceavtal med Sveriges Television för att garantera en spegling av personer med funktionsnedsättning som inte förstärker stereotyper som försvårar för människor med funktionsnedsättning att bli delaktiga på lika villkor. Förebilder för ett organiserat mångfaldsarbete inom public servicemedier finns på den internationella arenan.
4. Vidtaga en nationell informationskampanj i syfte att sprida kunskap om de mänskliga rättigheterna. Människor måste i olika situationer i livet på ett lätt och tillgängligt sätt få information om vilka rättigheter de har och var de kan vända sig om de upplever att de inte fått sin rättighet tillgodosedd. Exempel på var information alltid bör finnas är platser där människor vistas så som i grundskolan, gymnasiet, väntrum på vårdinrättningar och bibliotek.

Artikel 3 – om jämställdhet

5. Arbeta för att såväl köns- som funktionshinderperspektivet genomsyrar utredningar, planering, genomförande, utvärdering och revidering av alla samhällsinsatser på alla samhällsnivåer samt vid forskning.

6. Tillsätta en utredning som grundligt undersöker och dokumenterar i vilken mån kvinnor och flickor med funktionsnedsättning diskrimineras i förhållande till män och pojkar med funktionsnedsättning samt i förhållande till flickor, pojkar, kvinnor och män utan funktionsnedsättning. Sådan kartläggning måste göras på samtliga områden som täcks av denna konvention samt av rättigheterna av konventionen om de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Resultatet av utredningen ska sedan ligga till grund för förverkligandet av konventionens rättigheter.

Artikel 6 – om rätten till liv

7. I syfte att minska dödligheten inom vården måste hela det legala regelverket som omgärdar patientsäkerhetsfrågor ses över. Detta innebär att:

- tillse att anmälningsbenägenheten ökar hos såväl sjukvårdspersonal som patienter så att brister i vården alltid uppmärksammas,
- utveckla ett system att ta till vara dessa synpunkter så kvalitén på all vård systematiskt kan kvalitetssäkras,
- ett rikstäckande återkopplingssystem måste finnas för att patientsäkerheten likformigt ska kunna tillvaratas i hela landet.

Artiklarna 6, 7 och 8 - om våld, övergrepp och sexuell exploatering

8. Tillse att våld och övergrepp mot flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning kan identifieras. Därtill hör att socialtjänsten och hälso- och sjukvården måste utarbeta strategier och metoder för att uppmärksamma förekomsten av våld samt tillvägagångssätt att stödja flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättningar som blivit utsatta för olika former av övergrepp. Frågan måste även särskilt uppmärksammas i nationella utbildningar för personalgrupper inom vård och omsorg, skola, polis- och rättsväsende.

9. Tillförsäkra att kvinno- och mansjourer görs tillgängliga för kvinnor och män med funktionsnedsättning, både vad gäller fysisk tillgänglighet, information och kommunikation.

10. Se över befintliga riktlinjer för omvårdnadspersonal i syfte att stärka personalens kompetens och förmåga att ingripa då kränkande situationer uppkommer vid olika boendeformer.

11. Genomföra en nationell kartläggning över den kommersiella sexuella exploateringen i Sverige

Artikel 8 – om påtvingat arbete

12. Genomföra en undersökning om hur enskilda upplever den "dagliga verksamheten" i syfte att minska förekomsten av påtvingad verksamhet.

Artikel 9 – om godtyckligt frihetsberövande

13. Förverkliga psykiatrikommitténs förslag om "slutet boende för vissa funktionshindrade".

14. Tillse att psykiatrireformen genomförs i sin helhet så flickor, pojkar, kvinnor och män med psykiska sjukdomar och funktionsnedsättningar får adekvat vård, habilitering, rehabilitering och stöd så onödiga frihetsberövningar inte behöver ske.

15. Tillse att domare som dömer i mål om tvångsvård får nödvändig kunskap om olika psykiska funktionsnedsättningar så att dessa kan sättas i relation till individens förutsättningar och totala livssituation. Domaren måste se till "patientens" bästa och inte endast följa uttalanden från läkare.

16. Se över, förtydliga och förstärka rådande lagar så enskilda individer med funktionsnedsättning garanteras rätten att bli underrättade om skälen för gripandet. Såväl skriftlig som muntlig information i alternativa format eller via tolk måste finnas att tillgå.

Artikel 10 - om behandling och återanpassning under frihetsberövande

17. Tillse att kriminalvårdens ansvar för att uppmärksamma enskilda flickors, pojkars, kvinnors och mäns behov regleras i lag.

18. Tillse att personal inom polis, rättsväsende och kriminalvård har kunskap om hur man ska bemöta flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning samt om vilka olika möjligheter, behov och förutsättningar olika funktionsnedsättningar kan medföra.

19. Vidtagna nödvändiga åtgärder så platser för frihetsberövande görs tillgängliga för alla människor.

20. Tillse att flickor, pojkar, kvinnor och män inom den psykiatriska tvångsvården och alla som får rättspsykiatrisk vård hålls åtskilda. Vårdformerna för de båda grupperna är olika och måste ske i olika inrättningar.

21. Vidtagna kraftfulla åtgärder så flickor, pojkar, kvinnor och män som blivit frihetsberövade får den behandling som de behöver för att kunna återgå och återanpassas i samhället efter frihetsberövandet. Behandlingen måste vara adekvat och individuellt anpassad.

22. Tillse att landets fängelser följer lagen om kriminalvård i anstalt fullt ut.

23. Överväga att lyfta reservationen i artikel 10 punkten 3.

Artikel 12 – om rörelsefrihet

24. Tillse att en handlingsplan som omfattar hela transportsektorn avseende en tillgänglig kollektivtrafik upprättas och följs.

25. Vidtagna kraftfulla åtgärder så att "Plan- och bygglagens bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder" samt "Lagen om tekniska egenskapskrav" följs.

26. Tillse att det nationella miljömålet "Säker strålmiljö" högprioriteras samt kompletteras med en miljökvalitetsnorm som utgår från de känsligaste människorna d v s elöverkänsliga och de känsligaste mikroorganismerna.

27. Omgående tillsätta ekonomiska medel till tvärvetenskaplig forskning och empiriska undersökningar inom fältet strålning, elöverkänslighet, el, magnetfält och hälsoeffekter.

28. Se över bestämmelserna i "Lagen (199:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade" alternativt tillskapa riktlinjer för hur lagen ska tolkas så enskilda

individer, oavsett vilken kommun de bor i eller vill flytta till ges lika möjligheter att nyttja sin rörelsefrihet fullt ut.

Artikel 14 – om likhet inför domstolarna

29. Uppdra åt berörda myndigheter inom rättsväsendet att redovisa hur dagens bestämmelser om tillgänglighet till fysisk miljö och information samt kommunikation inbegripet tillgång till tolk tillämpas och vilka åtgärder som har vidtagits för att öka tillgängligheten.

30. Se över, förtydliga och förstärka rådande lagar så enskilda individer garanteras möjligheten att få såväl skriftlig som muntlig information i alternativa format eller via tolk från domstolar och förvaltningsmyndigheter.

31. Ge Rikspolisstyrelsen i uppdrag att redovisa hur flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning tas om hand i den del av rättsprocessen som polisen ansvarar för när det gäller hur, var och av vem människor med funktionsnedsättning förhörs.

Artikel 16 – om person i rättsligt hänseende

32. Tillse att Föräldrabalkens bestämmelser om förvaltarskapet kompletteras med bestämmelser om att förvaltarskapet skall omprövas med jämna mellanrum.

Artikel 17 – om intrång i privatlivet

33. Minska risken för otillbörliga intrång i människors privatliv genom att komplettera "Lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård" samt "Lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård" med bestämmelser om att chefsöverläkaren måste samråda med patienten och dennes anhöriga inför beslutet om inskränkningar och att samråd och beslut dokumenteras och rapporteras till tillsynsmyndigheten. Lagen måste även innehålla bestämmelser om en regelbunden obligatorisk tillsyn över hur verksamheterna tillämpar lagen.

34. Tillsätta en utredning som ser över och analyserar hur domstolarna bedömer fall som handlar om intrång i människors privatliv, frihetsberövande och tvångsmedicinering. En sådan utredning måste även beakta eventuella könsskillnader. Av särskild vikt är att analysera vilken självständighet domstolarna visar i förhållande till läkarna/ psykiatrikerna.

Artikel 18 – om religionsfrihet

35. Uppdra åt Samarbetsnämnden för statsbidraget till trossamfund att ställa krav på samfundet att ta fram och förverkliga handlingsplaner för ökad tillgänglighet som säkrar att flickor, pojkar, kvinnor och män med funktionsnedsättning har reella möjligheter att delta i trossamfundens aktiviteter på lika villkor som andra.

36. Se över de bestämmelser i Skollagen som gör att fristående skolor kan vägra att ta emot elever som behöver omfattande stöd under skolgången samt ställa krav på fysisk tillgänglighet för att bevilja tillstånd att starta och bedriva friskolor.

Artikel 19 – om yttrandefrihet

37. Säkerställa att radio och tv- program görs tillgängliga genom textning, tolkning, uppläsning med mera. Krav ska ställas på såväl public service som de kommersiella kanalerna. Regeringen måste också tillse att handikapporganisationernas rådgivande

roll enligt FNs standardregel 18 ska säkras när det gäller ökad tillgänglighet till media.

38. Tillsätta en oberoende instans att övervaka att olika medier och myndigheter uppfyller krav på tillgänglighet till information och kommunikation.

39. Ytterligare bidra till att internationellt accepterade riktlinjer och tekniska standards följs i såväl Sverige som i t ex Sveriges samarbetsländer.

40. Samordna ansvaret för tillgänglig information och kommunikation.

Artikel 21 – om rätten till fredliga sammankomster

41. Vidtaga kraftfulla åtgärder så att Plan- och bygglagens bestämmelser om enkelt avhjälpna hinder, lagen om tekniska egenskapskrav samt förordning 2001:526 "Om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken" följs.

Artikel 22 – om föreningsfrihet

42. Tillse att Försäkringskassans vägledning för hur sjuk- och aktivitetsersättning får beviljas ses över och ändras, så alla människor som uppbär sjuk – respektive aktivitetsersättning kan nyttja sin föreningsfrihet fullt ut.

Artikel 23 – om rätten att bilda familj

43. Säkerställa att "Socialtjänstlagen" och "Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade" efterlevs genom att:

- verka för att ett täckande system med kraftfulla sanktioner tas fram för de fall när fastställda beslut enligt såväl socialtjänstlagen som Lagen om stöd och service för vissa funktionshindrade, inte följs.
- verka för att nationella riktlinjer för skälig handläggningstid och skälig tid för verkställighet tas fram.

44. Tillskapa regelverk som säkrar samverkan och innehåll för insatser där kommun och landsting samtidigt är huvudmän.

45. Tillse att frihetsberövade föräldrar och deras barn ges möjlighet att träffas och ha en regelbunden kontakt så de kan utveckla och upprätthålla bästa möjliga föräldraskap och familjerelationer.

46. Se över och ändra lagarna som rör permissioner för intagna inom kriminalvården så att det finns möjlighet att utifrån barnets behov av kontakt med en intagen förälder bevilja permissioner.

Artikel 24 – om barns rätt till skydd

47. Utveckla de mekanismer som används för att följa upp det delegerade och delade ansvaret till kommunerna och landstingen för att säkerställa att alla flickor och pojkar med funktionsnedsättning får sin rätt till vård, habilitering, rehabilitering stöd och service tillgodosedda utan åtskillnad.

48. Tillse att Barnombudsmannens förslag på åtgärder i rapporten - "*Barnombudsmannen rapporterar br2004:01, Straffa inte barnet! En studie av barnperspektivet inom kriminalvården*" - måste övervägas och nödvändiga åtgärder vidtagas så även fångarna och deras barn får bästa möjliga förutsättningar att leva familjeliv och att upprätthålla och utveckla sin barn/föräldrarelation.

Artikel 25 - om att delta i politiska processer

49. Tillse att kommunallagens bestämmelser om att kommuner och landsting skall verka för att förtroendevalda med funktionsnedsättning kan delta i handläggningen av ärenden på samma villkor som andra förtroendevalda efterlevs.

50. Tillse att Plan och bygglagens bestämmelser om enkelt avhjälpa hinder och lagen om tekniska egenskapskrav på byggnadsverk följs så platser för politisk aktivitet görs tillgängliga för människor med funktionsnedsättning.

51. Tillse att bestämmelserna i förordning 2001:526 "Om de statliga myndigheternas ansvar för genomförandet av handikappolitiken" följs så de statliga myndigheternas verksamhet, lokaler och information blir tillgängliga för människor med funktionsnedsättning.

52. Se över färdtjänstens regelverk så att resandet kan ske efter individuella behov både när det gäller tidspassning, hämtningstid, tilldelning av antalet resor samt till exempel undantag från samåkning när så krävs.